

Esin Acar

Eğitimin Okul Sonrası Öğrenme Ortamları ile Desteklenmesi

Okul Saatleri Dışında Okul Dışı
Öğrenme-Türkiye Örneği

Çeviren: Prof. Dr. Esin ACAR

**EĞİTİMİN OKUL SONRASI ÖĞRENME ORTAMLARI İLE
DESTEKLENMESİ**
Okul Saatleri Dışında Okul Dışı Öğrenme - Türkiye Örneği

ISBN 978-625-6890-00-8

Kitabın Orijinal Adı: Supporting Education with Afterschool
Learning Environments Out-of-School Learning At After School
Hours - Turkey Case
Yazar: Esin Acar
Baskı Sayısı: I
ISBN: 978-3-631-85168-5
Yayınevi: Peter Lang

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2023, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim katalogu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilmektedir.

I. Baskı: Eylül 2023, Ankara

Yayın-Proje: Ferdi Akkaya
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Kuyrukcu
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçay Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Ön Söz

Bir eğitimci olarak, Türkiye’de sık sık okula gitmek istemeyen ya da okulda kendini yetersiz ve mutsuz hisseden birçok çocuğun bu mutsuzluğu karakterlerine ve hayatlarına yansıttığını görüyorum.

Okulların verdiği eğitimi sorgulamak benim için kolay değil ama alternatifleri öğrenip değerlendirebiliriz. Aslında burada “alternatif” kelimesini “tamamlayıcı” olarak kullanmayı kastediyorum. Dolayısıyla okul yerine okul sonrası eğitime devam etmekten ya da okulun yerini alan okul sonrası eğitimin teşvik edilmesinden bahsetmiyorum.

Çoğumuza göre boş zaman, günümüz dünyasında yaşamımız oldukça yoğun olduğu için zorunlu faaliyetlerden uzak, bir tembellik zamanı olarak algılanabilir. Okul sonrası eğitim algısının günlük hayata uyarlanamaması, bu kavramın neden, olması gerektiği kadar popüler olmadığını kolayca gösterebilir.

Okul sonrası eğitimde devam zorunluluğu olmaması, çocukların normal okullara düzenli olarak devam etmemeleri durumunda bir sorun olarak algılanmaz. Ancak devamın sürekliliğinin sağlanması gerekliliği, okul sonrası eğitimin benimsenmesini engelleyen faktörlerden biridir.

Bu kitap, aslında insan yaşamı, karakteri ve zamanı gibi değerler üzerinde hayati bir rol oynayan boş zamanın en az okul zamanı kadar değerli olduğunu savunmaktadır.

İnsanların olaylara çoğunlukla duygusal tepkiler verdiği ve hayatlarını bu duygusal tepkilere göre yönlendirdiği bir toplumda yaşıyoruz. Yaşama duygusal bakış açısı hâkim olduğunda, bu durum kuralların işlenmesini engelleyebilir veya insanların kurallara karşı tepkilerini artırabilir. Ev ortamında maruz kaldıkları duygusal dengezsizlik nedeniyle okul ve toplum hayatında kafası karışan çocukların çoğu bu durumu kendi yaşamlarında da devam ettireceklerdir.

Toplumdaki birçok hizmet alanı gibi ‘eğitim’ de sonuçları açısından bu durumdan etkilenmektedir.

Duygular, insanlar ve toplumlar üzerinde güçlü bir kontrole sahiptir. Bu nedenle duygularını başkalarına nasıl ifade edeceğini bilen, duygularını kontrol edebilen ve birbirleriyle daha iyi iletişim kurabilen insanlara ihtiyaç duyan bir toplumda, duyguların öğretilmesi oldukça önemlidir. Okul sonrası programların yapısı, öğrenmeyi eğlenceli hale getirerek ve bir gruba ait olmayı öğretmek ya da sınıfın dışında birine güvenerek öğrencilerde bu farkındalığı oluşturmaya oldukça uygundur.

Kitap ayrıca okul sonrası eğitim ile çocukların sosyo-duygusal gelişimi arasında bir ilişki olduğunu ve bu ilişkiyi, çocukların okul sonrası etkinliklere katılımını ve okul sonrası etkinliklere duyarlılıklarını göz önünde bulundurarak ortaya koyduğunu savunmaktadır.

Çocuğun gelişimi için yakın bir çevre oluşturan ailenin ilgi ve etkisinin yanı sıra kitap, ailenin çocuklarını motive etmedeki rolünün okul dışı öğrenme etkinliklerine katılmayı desteklemeyi içerdiğini de anlatıyor.

Kitap, okul sonrası eğitimin nasıl uygulandığını ve bileşenlerinin nasıl işlediğini hem Doğu hem de Batı kültürüne sahip Türkiye’de yaşayan bir akademisyenin gözünden görmek isteyenler için faydalı olabilir.

Teşekkür

Bu kitapta yazılanların toplanması için destek veren herkese teşekkür etmek istiyorum.

Deneyimlerim hem zorlayıcı hem de zenginleştiriciydi. Bu deneyimlerin hayata geçmesine yardımcı olan herkese minnettarım. Çocukların büyümesi ve gelişmesi için çaba gösteren ebeveynler, öğretmenler ve yöneticiler benim için çok değerlidir.

Ailem ve yüksek lisans öğrencilerim Nida, Büşranur ve Dilşat'a teşvik ve destekleri için çok teşekkür ederim. Kitabın kapak resmini çizdiği için Gizem'e teşekkürler. Türkçeye çevirmiş olduğum kitabımı okuyup geri dönütler veren, daha akıcı ve doğru anlaşılmasına önemli katkı sağlayan Prof. Dr. Kasım Kıroğlu'na da teşekkür ederim.

İçindekiler

Özet: Kitabın kısa bir tanıtımı.....1

Kısım I Okul sonrası eğitimin temel kavramları ve kuramsal temelleri

Bölüm 1 Okul sonrası eğitimi bu programların şehirdeki uygulamaları ile anlama5

Röportajlardan örnekler.....8

Genç Erkekler Hıristiyan Derneği (Youth Men Christian Association-YMCA).....8

Mikva Mücadelesi (Mikva Challenge)9

Şehir Genelindeki Gençlik Konseyleri (Citywide Youth Council-CYC)11

Çanın Ötesinde (Beyond the Bell)13

Okul Toplulukları (Communities in the Schools)13

Illinois Okul Sonrası (Eğitim) Ağı (Illinois After-School Network)14

Okul Sonrası Eğitimde Ele Alınan Konular (After-School Matters)15

Bölüm 2 Okul sonrası eğitim kavramları: Bu kavramlar eğitim için neden önemlidir? 17

Okul sonrası eğitim ile bu teoriler arasındaki ilişki nedir?19

Peki, bu başarı nasıl gerçekleşebilir?21

Bu çocuklar bu ortamlardan elde ettikleri faydayı kendi hayatlarına nasıl aktarabilirler?23

Bölüm 3 Sosyal-duygusal öğrenme ve okul sonrası eğitim	27
Duygular neden önemlidir?	30
Sosyal ve duygusal öğrenmenin öğeleri	31
Eğitimde sosyal-duygusal öğrenme.....	34
Eğitimciler neden mevcut tüm bireysel niteliklerini somutlaştırıp bunları öğretimlerinde kullanamıyorlar?	36
Kısım II Okul sonrası programlara okul gözünden bir bakış	
Bölüm 4 Okul sonrası programların uygulama alanları ve çocukların gelişimlerine etkisi	49
Okul sonrası programların çocukların gelişimine etkisi ..	54
Bölüm 5 Okul sonrası eğitim programları ve akademik başarı.....	61
Bölüm 6 Okul sonrası eğitim ve çocukların sosyal-duygusal öğrenme ortamları	73
Sosyal-duygusal öğrenmeyi destekleyen öğrenme ortamlarını nasıl oluşturabiliriz?.....	73
Sosyal-duygusal gelişime duyarlı bir öğrenme ortamı yaratmak.....	76
Bu ortamı nasıl oluşturabiliriz?.....	78
Okul sonrası programların ideal bir öğrenme ortamı yaratma potansiyeli var mı?	79
Sosyal-duygusal öğrenmenin gerçekleşmesinde okul sonrası öğrenme ortamlarının rolü.....	82

Kısım III Okul sonrası eğitim ve velilerin görüşleri 85**Bölüm 7 Ebeveynler okul sonrası eğitime nasıl dâhil olurlar? Ebeveyn Katılımı 87**

Peki, ideal bir öğrenme ortamının yaratılmasında öğretmenlerin yanı sıra veliler de etkili olabilir mi?91

Bölüm 8 Türkiye’de okul sonrası eğitimin genel yapısı: Uygulamalı bir çalışma örneği 95

Okul sonrası eğitim programları ve uygulamalarının incelenmesi103

Ebeveynlerin gözünden okul sonrası programlar104

Öğrencilerin gözünden okul sonrası programlar107

Öğretmenlerin gözünden okul sonrası programlar109

Yöneticilerin gözünden okul sonrası program etkinlikleri112

Okul sonrası eğitimde neler oluyor?116

Türkiye’de Okul sonrası eğitim programlarının tercih durumu ve sosyoekonomik düzeye dayalı uygulamalar120

Peki, bu programların paydaşlarından alınan fikirler dikkate alınarak, okul sonrası eğitim programlarından daha fazla fayda sağlamak için uygulamada neler önerilebilir?127

Kısım IV Sonuç..... 133**Bölüm 9 İnternet-cep telefonları-sosyal medya-doğal afetler ve virüslerin hâkimiyetini içeren endişelerin olduğu bir zamanda okul sonrası eğitim olgusu 135****Kaynakça145**

Özet: Kitabın kısa bir tanıtımı

Okul sonrası eğitim programı, bir okul müfredatının okul dışı ortamlarda ve okul dışı etkinliklerle uygulanmasından daha geniş bir tanımdır. Okul sonrası eğitim programlarındaki sanat-kültür etkinlikleri, bireysel ve takım sporları ve akademik destek etkinlikleri (eğitim ve yabancı dil kursları gibi) gibi çeşitli etkinlikler çocukların gelişimine katkı sağlamaktadır.

Öğrenciler, iletişim yöntemlerine yönelik ve yaşam planları yapmaya ve meslekler hakkında yeni kararlar almaya veya mevcut kararları pekiştirmeye önderlik eden olumlu sosyal faaliyetler hazırlama gibi beceriler kazanırlar.

Okul sonrası eğitim programları, sundukları etkinliklerle çocukları yaratıcı olmaya teşvik ederken kişisel ve sosyal iyi oluşlarına da katkıda bulunur.

Bu kitap hem teorik olarak eğitim sistemine katkı sağlamakta hem de uygulamalı olarak sosyal-duygusal öğrenmenin bileşenlerini, beceri temelli öğrenmeyi, öğrenci mutluluğunu ve gerçek yaşam becerilerinin geliştirilmesini Türkiye'deki toplumun bakış açısından vurgulayarak eğitim sistemine katkıda bulunmaktadır.

Çocuklar, yaşlarına uygun okul sonrası eğitim programları aracılığı ile olumlu alışkanlıklar kazandıklarından, suçun azaltılmasına ve daha iyi bir toplum yaratılmasına dolaylı olarak katkıda bulunan okul sonrası eğitim programları ile toplumsal gelişme de sağlanabilir.

Özellikle öğretiminin sınırlandırılmış bir şekilde yapılandırıldığı ülkelerde öğrenciler okul hayatlarında başarılı olma mücadelesi vermektedirler çünkü bireysel gelişimleri dikkate alınmamaktadır. Çocuklardan genellikle akademik görevlerini yapmaları beklenir veya kendi hallerine bırakılırlar. Hayat mücadelesinin zirvesinde yer alabilmek için üst düzey okullara (üniversiteler ve lisansüstü okullar gibi) yönlendirilirler çünkü iyi bir iş sahibi olmak için bu okulların devam edilmesi gereken yerler olduğuna inanılır. Okul sonrası saatlerde ödev yapmaktan

sıkılan çocuklar, bu duygularını okula gitmek istemeyerek ya da bazı zamanlarda gerçekleşen okul sonrası programlara katılma fırsatlarını dikkate alarak ifade ederler.

Durgun sosyal ve ticari yapıları nedeniyle düşük sosyoekonomik statüde sınıflandırılan bu ülkeler, çoğunlukla okul sonrası eğitime dâhil olan kavramlardan habersizlerdir. Okul sonrası eğitimin sistematik olarak uygulanması konusundaki profesyonel yapılandırmalardan yoksunlardır çünkü okul sonrası etkinliklerin büyük çoğunluğu maddi destek gerektirmektedir. Bu kitap, çocukların okul sonrası saatlerde eğitilmesine yönelik bazı somut çalışmalar ile bu sistemi anlamaya yardımcı olacaktır.

Kitap, doğru sosyal ilişkilerin kurulması için eğitimin okuldan ayrılması gerektiğinin açıkça hissedildiği son on yılın popüler eğitim yaklaşımlarından biri olan sosyal-duygusal gelişimin teorik çerçevesine dayalı olan teorik bilgileri ve okul sonrası saatlerde çocuklara yönelik olarak yapılmış pratik araştırma sonuçlarını da içerir. Okul sonrası etkinliklerin etkileri ve velilerin çocukların gelişimlerine destekleri dikkate alındığında, bu eğitimin bütüncül olarak yansımalarının uygulamalı araştırma sonuçlarıyla desteklendiği görülmektedir.

Kitap, Türkiye özelinde çocukların okul sonrası programlara katılımında kültürü de içeren toplumsal yapının etkisini de göz önünde bulundurarak okul sonrası eğitimle ilgili somut değerlendirmelerden örnekler içermektedir.

Kısım I Okul sonrası eğitimin temel kavramları ve kuramsal temelleri

Bölüm 1 Okul sonrası eğitimi bu programların şehirdeki uygulamaları ile anlama

Kalbi eğitmeden aklı eğitmek eğitim değildir.

Aristoteles

Çocuklar günlük yaşamlarında her zaman bir şeylerle meşgul olma eğilimindedirler. Resmi okul programları, sınıftaki öğrenmeleri esnasında çocukları ilginç konularla meşgul edeceklerini vaat etseler de programların birçoğu sadece bilgi iletmekte ve kalıplaşmış kavramlar veya belirli sorunlara yönelik çözümleri tekrarlamaktadırlar.

Yerel okul sonrası eğitim programları, örgün eğitimin eksik yönlerini tamamlayabilmektedir ve genellikle okul programlarının katı yapılarına bir alternatif olarak tasarlanmıştır. Okul sonrası eğitim kapsamındaki kavramlar ve eğitim uygulamaları çocukların kişisel gelişimlerini iyileştirme bakış açısından tanımlanmalıdır.

Çocukların tümünün ihtiyaçlarının en önemlilerini karşılayarak onlara çok amaçlı bir eğitim sağlamak, mevcut olan tüm kaynakların kullanılmasını gerektiren olağanüstü derecede zorlu bir görevdir. Bu yaklaşım hem ebeveynlerin hem de politika yapıcılarının (hükümetlerin) sorumluluğunu artırmakta ve onların desteğine ihtiyaç duymaktadır. Çok amaçlı bir eğitimi idare etmek zor olsa da çocuklara okul sonrası eğitim gibi daha esnek program olanakları sağlanarak bu programlar için gösterilen her türlü çaba desteklenmelidir.

Öğretmenlerin resmi programa yönelik misyonlarını anlamak, temel bilgileri ve okul sonrası programların temel kavramlarını anlamayı kolaylaştırır. Öğretmenlerin dünya üzerindeki ilk görevi rehberlik etmek, içerik odaklı bilgiler vermek olmuştur. Buna ek olarak içerik